

دانشگاه علوم بهزیستی و توان بخشی

ئ

گروه آموزشی گفتاردرمانی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته گفتاردرمانی

عنوان

بررسی روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل در کودکان ۳ و ۴ ساله شهر رشت و تعیین بهترین روش

نگارنده:

زینب خوشحال

استاد راهنما:

دکتر طاهره سیما شیرازی

اساتید مشاور:

دکتر بهروز محمودی بختیاری

دکتر سید مجید رفیعی

استاد مشاور آمار:

دکتر عنایت الله بخشی

تیرماه ۱۳۹۳

شماره ثبت: ۶۰۰-۲۰۶

چکیده

هدف: یکی از حوزه‌های صرف، تصریف است که از طریق آن ملاحظات نحوی به کلمه اضافه می‌شود. این بخش در افراد دارای اختلال زبانی، آسیب دیده است. بنابراین ارزیابی تصریف در این افراد، مهم تلقی می‌گردد. پژوهش حاضر به بررسی روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل و تعیین بهترین روش ارزیابی پرداخته است.

مواد و روش‌ها: پژوهش حاضر یک مطالعه توصیفی - تحلیلی بود. آزمودنی‌ها شامل ۲۷ دختر و ۲۸ پسر بوده که در دو گروه سنی ۳ و ۴ ساله مورد بررسی قرار گرفتند. شرکت‌کنندگان براساس روش نمونه‌گیری چند مرحله‌ای از مهدکودک‌های شهر رشت انتخاب شدند. جهت ارزیابی صرف زمان فعل از ۸ تکلیف تکرار بلافاصله، تکمیل داستان، تکمیل جمله ۱، تکمیل جمله ۲، سؤالی، دوگزینه‌ای، الگودهی ۱ و الگودهی ۲ استفاده شد. زمان‌های مورد بررسی عبارت بودند از گذشته ساده، گذشته نقلی، گذشته استمراری، گذشته بعید، حال اخباری و حال التزامی. نتایج پژوهش با استفاده از شاخص مرکزی میانگین، شاخص‌های پراکندگی شامل انحراف معیار، دامنه تغییرات و آزمون اندازه‌گیری‌های تکراری و با استفاده از SPSS نسخه ۱۶ مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها: میانگین امتیاز روش تکرار بلافاصله بیشتر از سایرین بود ولی به دلیل ناکارآمدی حذف گردید. روش بعدی یعنی تکمیل داستان (میانگین ۲۲ و انحراف معیار ۴/۱۴) به عنوان بهترین روش انتخاب شد. همچنین نتایج آزمون اندازه‌های تکراری نشان داد که سایر روش‌ها با روش تکمیل داستان اختلاف معنی‌دار دارند ($p < 0.001$). بین دو گروه سنی و جنسی مورد مطالعه تفاوت معنی‌دار آماری مشاهده نشد.

نتیجه‌گیری: در بین روش‌های مطرح در این مقاله بهترین روش، روش تکمیل داستان بوده است.

کلیدواژه‌ها: صرف، فعل، ارزیابی.

تقدیم به
پدر و مادر عزیز و مهربانم
که در سختی‌ها و دشواری‌های زندگی
همواره یآوری دلسوز و فداکار
و پشتیبانی محکم و مطمئن برایم بوده‌اند.

از استاد فرهیخته و گرامی، سرکار خانم
دکتر طاهره سیما شیرازی که از هیچ کمکی
در به پایان رسانیدن این پژوهش بر من
دریغ نمودند و

جناب آقای دکتر بهروز محمودی بختیاری

جناب آقای دکتر سید مجید رفیعی

و جناب آقای دکتر عنایت الله بخشی

که با مشورت های ارزنده خود مرا در انجام
پژوهش یاری نمودند.

- ۱-۱ مقدمه ۱
- ۲-۱ بیان مسئله ۲
- ۳-۱ اهمیت و ضرورت ۴
- ۴-۱ موضوع و اهداف پژوهش ۷
- ۱-۴-۱ موضوع پژوهش ۷
- ۲-۴-۱ اهداف کلی ۷
- ۳-۴-۱ اهداف اختصاصی ۷
- ۴-۴-۱ اهداف کاربردی ۸
- ۵-۱ سؤالات ۸
- ۶-۱ تعریف مفاهیم و اصطلاحات ۹
- ۱-۶-۱ فعل ۹
- ۲-۶-۱ صرف زمان فعل ۹
- ۳-۶-۱ روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل ۱۰
- ۱-۳-۶-۱ روش دوگزینه‌ای ۱۰
- ۲-۳-۶-۱ روش سؤالی ۱۱
- ۳-۳-۶-۱ روش تکمیل جمله ۱ ..... ۱۱
- ۴-۳-۶-۱ روش تکمیل جمله ۲ ..... ۱۲
- ۵-۳-۶-۱ روش تکرار بلافاصله ۱۲
- ۶-۳-۶-۱ روش الگودهی ۱ ..... ۱۳
- ۷-۳-۶-۱ روش الگودهی ۲ ..... ۱۳
- ۸-۳-۶-۱ روش تکمیل داستان ۱۴

فصل دوم

- ۱-۲ مقدمه ۱۵
- ۲-۲ فعل ۱۵
- ۱-۲-۲ ویژگی‌های فعل ۱۵

۱۶	.....	۳-۲-۲ ساخت فعل
۱۶	.....	۳-۲-۲ زمان فعل
۱۷	.....	۴-۲-۲ نمود فعل
۱۸	.....	۳-۲ تصریف
۲۰	.....	۱-۳-۲ مشخصه‌های تصریفی زمان فعل
۲۱	.....	۴-۲ رشد فعل در کودکان
۲۲	.....	۱-۴-۲ تفاوت‌های رشدی در دختران و پسران
۲۳	.....	۵-۲ مروری بر مطالعات گذشته
۲۳	.....	۱-۵-۲ منابع داخلی
۲۵	.....	۲-۵-۲ منابع خارجی

فصل سوم

۲۸	.....	۱-۳ مقدمه
۲۸	.....	۲-۳ نوع مطالعه
۲۸	.....	۳-۳ جامعه و نمونه آماری
۲۸	.....	۱-۳-۳ جامعه آماری
۲۸	.....	۲-۳-۳ نمونه آماری
۲۸	.....	۳-۳-۳ معیارهای ورود
۲۹	.....	۴-۳-۳ معیارهای خروج
۲۹	.....	۴-۳ روش نمونه‌گیری
۳۰	.....	۵-۳ حجم نمونه و روش محاسبه آن
۳۰	.....	۶-۳ مکان و زمان اجرای آزمون
۳۱	.....	۷-۳ ابزار پژوهش و مشخصات آن
۳۱	.....	۱-۷-۳ فرم رضایت‌نامه

- ۳-۷-۲ تکالیف ارزیابی صرف زمان فعل..... ۳۱
- ۳-۷-۳ شیوه نمره‌دهی..... ۳۲
- ۳-۸ روش اجرا..... ۳۵
- ۳-۹ متغیرها و نحوه سنجش آن‌ها..... ۳۷
- ۳-۱۰ روش تجزیه و تحلیل داده‌ها..... ۳۸
- ۳-۱۱ ملاحظات اخلاقی..... ۳۸

فصل چهارم

- ۴-۱ مقدمه..... ۳۹
- ۴-۲ مشخصات دموگرافیک آزمودنی‌ها..... ۳۹
- ۴-۳ یافته‌های پژوهش..... ۴۱
- ۴-۳-۱ بررسی روش‌ها به تفکیک گروه‌های سنی..... ۴۰
- ۴-۳-۲ بررسی روش‌ها به تفکیک گروه‌های جنسی..... ۴۹
- ۴-۳-۳ مقایسه کلی روش‌ها..... ۵۸
- ۴-۳-۴ مقایسه روش‌های مختلف در دو گروه سنی ۳ و ۴ ساله..... ۶۱
- ۴-۳-۵ مقایسه روش‌های مختلف در دو گروه جنسی دختر و پسر..... ۶۲

فصل پنجم

- ۵-۱ مقدمه..... ۶۳
- ۵-۲ بحث و بررسی یافته‌های پژوهش..... ۶۳
- ۵-۲-۱ بهترین روش ارزیابی صرف زمان فعل..... ۶۳
- ۵-۲-۲ مقایسه میانگین پاسخ‌های ۳ ساله‌ها و ۴ ساله‌ها..... ۶۸
- ۵-۲-۳ مقایسه میانگین پاسخ‌های دختران و پسران..... ۶۹
- ۵-۳ نتیجه‌گیری..... ۷۱

۴-۵ محدودیت‌های پژوهش.....	۷۲
۵-۵ پیشنهادات.....	۷۲
منابع.....	۷۳
پیوست‌ها.....	۷۸

شماره صفحه

فهرست جداول

جدول ۱-۳: پاسخ‌ها و امتیازدهی روش‌های دوگزینه‌ای، تکرار، سؤال، تکمیل جمله ۱، الگودهی ۱	و ۲
.....	۳۳
جدول ۲-۳: پاسخ‌ها و امتیازدهی روش‌های تکمیل جمله ۲ و تکمیل داستان.....	۳۴

- جدول ۳-۳: متغیرهای پژوهش..... ۳۶
- جدول ۱-۴: توزیع تعداد آزمودنی‌ها به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی..... ۳۸
- جدول ۲-۴: توزیع تعداد آزمودنی‌ها به تفکیک گروه‌های سنی و جنسی در بخش‌های مختلف شهر رشت..... ۳۹
- جدول ۳-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل جمله ۱ به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۱
- جدول ۴-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل جمله ۲ به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۲
- جدول ۵-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش سؤالی به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۳
- جدول ۶-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل داستان به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۴
- جدول ۷-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش الگودهی ۱ به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۵
- جدول ۸-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش الگودهی ۲ به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۶
- جدول ۹-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکرار بلافاصله به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۷
- جدول ۱۰-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش دو گزینه‌ای به تفکیک سن در زمان‌های مختلف..... ۴۸
- جدول ۱۱-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل جمله ۱ به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۰
- جدول ۱۲-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل جمله ۲ به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۱
- جدول ۱۳-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش سؤالی به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۲
- جدول ۱۴-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکمیل داستان به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۳
- جدول ۱۵-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش الگودهی ۱ به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۴
- جدول ۱۶-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش الگودهی ۲ به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۵
- جدول ۱۷-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش تکرار بلافاصله به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۶
- جدول ۱۸-۴: توزیع تعداد پاسخ‌ها در روش دو گزینه‌ای به تفکیک جنس در زمان‌های مختلف..... ۵۷
- جدول ۱۹-۴: توزیع نمرات آزمودنی‌ها در ۸ روش ارزیابی صرف زمان فعل..... ۵۸
- جدول ۲۰-۴: نتایج آزمون تعقیبی مقایسه ۶ روش با روش تکمیل داستان..... ۶۰

جدول ۴-۲۱: توزیع نمرات حاصل از روش‌های مختلف در آزمودنی‌های ۳ و ۴ ساله..... ۶۱

جدول ۴-۲۲: توزیع نمرات حاصل از روش‌های مختلف در آزمودنی‌های ۳ و ۴ ساله..... ۶۲

شماره صفحه

فهرست نمودارها

نمودار ۴-۱: میانگین نمرات آزمودنی‌ها در ۸ تکلیف ارزیابی صرف زمان فعل..... ۵۹

شماره صفحه

فهرست اشکال

شکل ۱-۲: روند رشد زمان‌های مختلف افعال..... ۲۱

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱ مقدمه

زبان^۱ دربرگیرنده ۳ جزء اصلی است، که عبارتند از: الف) ساخت یا فرم^۲: که عمدتاً شامل نحو^۳، صرف^۴ و واج شناسی^۵ است ب) محتوا: که اساساً از اجزاء معناشناسی^۶ زبان تشکیل شده است ج) کاربرد: که موضوع آن کاربردشناسی^۷ است (۱).

صرف یا ساخت‌واژه به عنوان بخشی از زبان‌شناسی ناظر بر مطالعه ساخت درونی کلمه و روابط نظام‌مند صورت و معنا در کلمات است. ساخت‌واژه از دو نظام مستقل تصریف^۸ و واژه‌سازی^۹ تشکیل می‌شود. تصریف در زبان فارسی شامل فعل‌ها، اسم‌ها، صفت‌ها، قیده‌ها، اعداد و حروف اضافه می‌شود (۲).

در ارزیابی صرف زمان فعل از آزمون‌های استاندارد مانند آزمون زبان بیانی^{۱۰} یا نمونه زبانی استفاده می‌شود. در ایران روش استاندارد که به این موضوع پردازد، موجود نیست، در نتیجه باید به بررسی نمونه زبانی بسنده کنیم. این روش محدودیت‌هایی به همراه دارد. به عنوان مثال در یک نمونه زبانی، همه انواع صرف وجود ندارد (۳). لذا استفاده از روشی که در کوتاه‌ترین زمان، بیشترین اطلاعات را به ما بدهد ضروری به نظر می‌رسد.

۱-۲ بیان مسئله

---

¹ language

² form

³ syntax

⁴ morphology

⁵ phonology

⁶ semantic

⁷ pragmatic

⁸ inflection

⁹ word-formation

¹⁰ Test of Expressive Language (TEXL)

مطالعات صرفی به دو دسته عمده تقسیم می‌شوند: دسته اول مطالعات صرفی مربوط به ساختار تصریفی کلمه که به آن اصطلاحاً تصریف می‌گویند و دسته دوم مربوط به واژه‌سازی که در آن الگوهای واژه‌سازی در زبان، توصیف و تبیین می‌شوند. با استفاده از تصریف، واژه جدید در زبان ساخته نمی‌شود و حاصل آن صورت‌های مختلف تصریفی کلمه است که به عنوان مدخل در فرهنگ لغت ثبت نمی‌شود. صورت‌های مختلف تصریفی با توجه به ملاحظات نحوی پدید می‌آیند. یعنی تکواژهای تصریفی اطلاعات مربوط به شخص، شمار، نمود، شناسه‌های فاعلی، وجه، نفی و غیره را به کلمه اضافه می‌کنند. این پدیده به مقوله-های مختلف زبان شامل فعل، اسم، صفت، قید، حرف اضافه و دیگر انواع کلمه مربوط می‌شود (۴). مشخصه‌های تصریفی فعل عبارتند از: زمان، وجه^{۱۱}، نمود^{۱۲}، جهت، شخص و شمار (۵). آن ویژگی از فعل که در این مطالعه مورد بررسی قرار می‌گیرد، صرف زمان فعل است. طبق تعریف سنتی، زمان اصلی فعل سه‌تاست: گذشته، حال و آینده. اما این تعریف غیرقابل انعطاف است و نمی‌توان زمان دستوری را پدیده-ای مستقل در نظر گرفت، بلکه باید آن را مقوله‌ای ارجاعی^{۱۳} دانست که باید در کنار اجزای مجاورش و همچنین در پیوند با دو مقوله نمود و وجه سنجیده شود (۶).

آنچه تاکنون در این بخش ذکر شد، معرفی تصریف و زمان فعل بوده است. یکی از ویژگی‌های مهمی که در طی تکامل گفتار و زبان مطرح است، صرف زمان فعل است. تکامل گفتار در کودکان از ساده به پیچیده و طی مراحل معین انجام می‌گیرد. مراحل تکامل گفتار کودکان فارسی‌زبان از مرحله‌ی گفتار تک‌واژه آغاز می‌شود و سپس گفته‌های دو کلمه‌ای، تلگرافی، ترکیب جمله‌های ساده و جمله‌های مرکب برای ساخت گفتار پیچیده در گفتار کودک ظاهر می‌شود. پیچیدگی گفتار کودکان فارسی‌زبان با کاربرد تکواژهای دستوری و ترکیب واژه‌ها افزایش می‌یابد (۷). بنابراین با افزایش سن شاهد افزایش توانایی‌های تصریفی کودکان هستیم. به‌طوری‌که در فاصله سنی ۱۸ تا ۲۴ ماهگی کاربرد افعال آغاز می‌شود و کودک از افعال گذشته ساده استفاده می‌کند. در فاصله سنی ۲۴ تا ۳۶ ماهگی حال اخباری، گذشته نقلی، حال

¹¹ mood

¹² aspect

¹³ deictic

استمراری، گذشته بعید و حال التزامی در گفتار کودک ظهور می‌یابد و در فاصله سنی ۴۸ تا ۶۰ ماهگی، در صرف افعال خطا به ندرت رخ می‌دهد (۸). همچنین ما شاهد بروز تفاوت‌هایی در رشد زبان در دختران نسبت به پسران هستیم. دختران اولین کلمات و جملات را زودتر از پسران بیان می‌کنند. البته این تفاوت‌ها تنها در حد چند ماه است. جهت فراگیری زبان، محدوده‌ی معینی مطرح است که کودکان باید در آن محدوده توانایی‌های معینی را کسب کنند. دختران معمولاً در ابتدای این محدوده قرار می‌گیرند یعنی زود شروع به کسب آن مهارت‌ها می‌کنند و پسران در انتها. بنابراین نمی‌توان گفت پسران در فراگیری زبان دچار تأخیر هستند بلکه آنان کمی عقب‌تر از دختران رشد می‌کنند (۹).

بدین ترتیب یکی از جنبه‌هایی که در ارزیابی زبانی باید مورد بررسی قرار گیرد، صرف زمان فعل می‌باشد. یکی از شیوه‌هایی که جهت ارزیابی این حوزه توسط محققان یا درمانگران استفاده می‌شود گردآوری نمونه گفتار خودانگیزه است. نمونه گفتار خودانگیزه روشی معتبر جهت بررسی توانایی کودک در کاربرد کلمه‌ها و جمله‌ها در موقعیت‌های طبیعی است. جهت پی‌بردن به این که توانایی‌های زبانی یک کودک چگونه است می‌توان نمونه‌ای از گفتار خودانگیزه فرد را در موقعیت‌های ارتباطی طبیعی تهیه نمود (۱). ولی با این حال، این روش با محدودیت‌های اساسی مواجه است. در این روش، تعامل کودک باید به صورت ویدئویی یا صوتی ضبط شود و سپس زمان زیادی صرف آوانویسی آن شود. ممکن است آوانویسی یک تعامل ۳۰ دقیقه‌ای چندین ساعت را به خود اختصاص دهد. سپس لازم است آوانویسی مورد تجزیه و تحلیل بیشتری قرار بگیرد، به عنوان مثال از نظر دستوری تجزیه و تحلیل شود و این اقدامات، مستلزم صرف زمان زیادی از سوی درمانگران یا محققان است (۱۰). بنابراین استفاده از یک روش ارزیابی سریع‌تر، ضروری به نظر می‌رسد.

روش دیگر برای ارزیابی صرف زمان فعل، استفاده از آزمون‌های استاندارد است. مزیت استفاده از آزمون استاندارد این است که آن‌ها روش‌های نسبتاً سریعی هستند و اجرا و نمره‌گذاری آن‌ها نسبتاً روشن و ساده است. همچنین آزمون‌ها داده‌های هنجار فراهم می‌کنند، در نتیجه می‌توان عملکرد فرد در آزمون را

با یک کودک طبیعی مقایسه کرد و تعیین کرد که فرد اختلال دارد یا خیر. مزیت دیگر آزمون‌ها، ثبات نتایج آزمون از یک متخصص به متخصص دیگر است (۱۱).

در برخی از مقاله‌ها جهت ارزیابی صرف زمان فعل تکالیفی طراحی شده است از قبیل تکمیل جمله، تکرار بلافاصله، توصیف تصویر، تکمیل داستان و غیره. علاوه بر این تکالیف، آسیب‌شناسان گفتار و زبان نیز برای ارزیابی صرف فعل از برخی تکالیف خودساخته که به تجربه به آن رسیده‌اند سود می‌برند. بنابراین با وجود روش‌های متعدد و متنوع، این سؤال مطرح می‌شود که استفاده از کدام روش بهتر است. مسلماً نمی‌توان بطور دقیق مشخص کرد که کدام روش نسبت به سایرین بهتر است چون هر روشی دارای مزایا و معایبی است. ولی به نظر می‌رسد می‌توان با مقایسه بین روش‌ها، روشی را که پاسخگویی کودکان به آن بهتر است، تعیین نمود. بنابراین هدف پژوهش حاضر بررسی ۸ روش ارزیابی صرف زمان فعل در کودکان ۳ و ۴ ساله می‌باشد. سعی شد ویژگی اصلی روش‌های ارزیابی مطرح شده در مقالات مختلف در قالب این ۸ روش مورد بررسی قرار بگیرد.

۱-۳ اهمیت و ضرورت

صرف فعل در بسیاری از گروه‌های دارای اختلالات گفتار و زبان، آسیب دیده است. از جمله افرادی که در تکواژهای دستوری از قبیل صرف زمان گذشته، اختلال دارند، می‌توان به کودکان دچار آسیب ویژه زبانی^{۱۴} اشاره کرد (۱۲). پژوهش‌ها در زمینه مشکلات تکواژهای دستوری در خارج از کشور بسیار است. در ایران نیز در این زمینه پژوهش‌هایی صورت گرفته است، به عنوان نمونه در یک پژوهش مشخص شد که این کودکان در بیان زمان افعال (گذشته، حال، آینده) نسبت به همتایان سنی خود تأخیر دارند و حتی در مورد توانایی بیان زمان افعال از همتایان زبانی خود نیز عقب‌تر هستند (۱۳). همچنین اختلالات

---

¹⁴ Specific language impairment

مربوط به تکواژهای دستوری و صرف در گروه‌های دیگر اختلالات زبانی^{۱۵} نیز دیده می‌شود. از آن جمله می‌توان به افراد مبتلا به اختلال خواندن^{۱۶} اشاره کرد که در بیان نوشتاری و شفاهی تکواژهای صرفی دچار مشکل هستند (۱۴). همچنین کودکان مبتلا به نشانگان داون نیز در صرف زمان فعل دچار مشکل هستند (۱۵). همچنین کودکان مبتلا به آسیب شنوایی، در فراگیری صرف فعل دچار تأخیر هستند (۱۶). علاوه بر اختلالات رشدی زبان، در اختلالات اکتسابی نیز شاهد بروز مشکلات مربوط به صرف زمان فعل هستیم. به عنوان مثال زمان‌های مختلف فعل‌ها به عنوان یک مؤلفه‌ی آسیب‌دیده در افراد مبتلا به زبان-پریشی بروکا مطرح است (۱۷). بنابراین در ارزیابی و درمان اختلالات زبانی یکی از حوزه‌هایی که باید مورد توجه آسیب‌شناس گفتار و زبان قرار گیرد، صرف زمان فعل است.

فرایند ارزیابی، استخوان‌بندی برنامه درمان را تشکیل می‌دهد. این فرایند مشخص‌کننده نیاز یا عدم‌نیاز به مداخله و نیز تعیین‌کننده اهداف مداخله می‌باشد. همچنین تأثیرپذیری یا عدم تأثیرپذیری مداخله، از طریق ارزیابی مشخص خواهد گردید (۱۱). بنابراین درمان موفق در گرو ارزیابی کامل و جامع است و پیدا کردن بهترین روش‌های ارزیابی کمک مؤثری به درمان و اصلاح اختلال خواهد کرد.

در ارزیابی می‌توان از آزمون گفتار و زبان یا تجزیه و تحلیل نمونه گفتار به دست آمده از موقعیت طبیعی استفاده کرد. همانطور که در بخش بیان مسئله ذکر شده، روش گردآوری نمونه گفتار خودانگیخته با محدودیت‌هایی مواجه است لذا جهت رفع این مشکلات لازم است از روش‌هایی استفاده شود که اجرای آن‌ها آسان‌تر باشد و بتوان با آن‌ها اختلالات گفتار و زبان را به‌سرعت شناسایی کرد. همانطور که قبلاً اشاره شده، می‌توان از آزمون جهت ارزیابی صرف زمان فعل استفاده کرد. چنین آزمون‌هایی در خارج از کشور وجود دارند ولی از آن جا که این آزمون‌ها وابسته به زبان هستند، در نتیجه نمی‌توان از آن‌ها در داخل ایران استفاده کرد. بنابراین لازم است چنین آزمونی برای زبان فارسی تهیه شود. تنها آزمون

---

¹⁵ Language disorder

¹⁶ Reading impairment

استاندارد موجود، آزمون رشد زبان فارسی^{۱۷} است، در این آزمون تعدادی از گویه‌های خرده آزمون‌های درک و تکمیل دستوری به ارزیابی صرف زمان فعل می‌پردازند (۱۸). اما با توجه به اینکه تعداد گویه‌ها هم در درک و هم در بیان، برای ارزیابی صرف زمان فعل کم است، لذا نمی‌توان تنها به این آزمون جهت ارزیابی صرف زمان فعل اکتفا نمود. بنابراین لازم است آزمونی جهت ارزیابی صرف زمان فعل تهیه گردد. همان گونه که در بیان مسئله گفته شد، روش‌های متعددی برای ارزیابی صرف فعل مطرح است، بنابراین قبل از آن که به ساخت آزمون پرداخته شود ابتدا لازم است بهترین روش یا روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل مشخص گردد. منظور از بهترین روش، روشی است که کودکان بهتر بتوانند به آن پاسخ دهند. سپس می‌توان براساس این روش، آزمون صرف زمان فعل را برای زبان فارسی تهیه نمود.

۱-۴ اهداف

---

¹⁷ Test of language development (TOLD)

۱-۴-۱ موضوع پژوهش

موضوع پژوهش، بررسی روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل در کودکان ۳ و ۴ ساله شهر رشت و تعیین بهترین روش می‌باشد.

۱-۴-۲ اهداف کلی

- ۱) بررسی روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل در کودکان ۳ و ۴ ساله‌ی شهر رشت
- ۲) تعیین بهترین روش ارزیابی صرف زمان فعل در کودکان ۳ و ۴ ساله‌ی شهر رشت

۱-۴-۳ اهداف اختصاصی

- ۱) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش تکمیل جمله ۱
- ۲) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش تکمیل جمله ۲
- ۳) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش تکمیل داستان
- ۴) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش سؤالی
- ۵) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش دوگزینه‌ای
- ۶) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش تکرار بلافاصله
- ۷) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش الگودهی ۱
- ۸) تعیین میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش الگودهی ۲
- ۹) مقایسه میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش‌های ارزیابی پژوهش در دو گروه سنی ۳ و ۴

ساله

۱۰) مقایسه میانگین امتیاز صرف زمان فعل در روش‌های ارزیابی پژوهش در دختران و پسران

۱-۴-۴ اهداف کاربردی

معرفی مناسب‌ترین روش یا روش‌های ارزیابی صرف زمان فعل به منظور بکارگیری در امور پژوهشی و بالینی و نیز ساخت آزمون صرف فعل

۱-۵ سؤال‌های پژوهش

- ۱) میزان صرف زمان فعل در روش تکمیل جمله ۱ چقدر است؟
- ۲) میزان صرف زمان فعل در روش تکمیل جمله ۲ چقدر است؟
- ۳) میزان صرف زمان فعل در روش تکمیل داستان چقدر است؟
- ۴) میزان صرف زمان فعل در روش سؤالی چقدر است؟
- ۵) میزان صرف زمان فعل در روش دوگزینه‌ای چقدر است؟
- ۶) میزان صرف زمان فعل در روش تکرار بلافاصله چقدر است؟
- ۷) میزان صرف زمان فعل در روش الگودهی ۱ چقدر است؟
- ۸) میزان صرف زمان فعل در روش الگودهی ۲ چقدر است؟
- ۹) چه تفاوتی میان میزان صرف زمان فعل در دو گروه سنی ۳ و ۴ ساله وجود دارد؟
- ۱۰) چه تفاوتی میان میزان صرف زمان فعل در دو گروه دختران و پسران وجود دارد؟

۱-۶ تعریف مفاهیم و واژه‌ها